

Roskilde Adelige Jomfruklosters gods i Vindinge: Tornagergård og Stålmosegård

Roskilde Adelige Jomfrukloster blev oprettet i 1699, men gårdenes historie går meget længere tilbage. I 1200-tallet kom dominikanermunkene eller ”sortbrødrene” til Roskilde og grundlagde et kloster, hvor Roskilde Kloster ligger i dag. Derfor hedder den store parkeringsplads øst for biblioteket ”Sortebrødreplads” – og vejen op mod ”Jomfruklostret” fra vest ”Munkebro”!

Efter reformationen blev klostret hurtigt forladt af munkene, og bygningerne blev nedbrudt i årene efter 1557. ”Ladegården”, dvs. avlsgården ved Røde Port, blev delvist bevaret og 1670 købt af kansler Peder Reedtz, som købte jordegods til og oprettede en ny hovedgård, ”**Sortebrødregård**”. Den blev i 1679 solgt til Holger Thott til Marsvineholm og i 1698 til adelsfruerne Berte Skeel og Margrethe Ulfeldt, som året efter oprettede Roskilde Adelige Jomfrukloster på godset. Til den lille hovedgård hørte 25 gårde og 8 huse. Af dem lå 2 gårde og 2 huse i Vindinge, tilsammen takseret til ca. 17½ td. hartkorn. Den ene, den senere Tornagergård, lå lige nord for Rosenvang sydligt i byen, den anden, den senere Stålmosegård, lå nordøstligst i byen.

Da arbejdet på klostrets avlsgård blev udført af husmændene på Klosterhusene og Sankt Agnes i Roskilde, slap gårdmændene for at gøre normalt hoveri mod en årlig hoverigodtgørelse på 4 skæpper pr. tønde hartkorn. Til gengæld skulle de udføre 18 kørerejser med hest og vogn om året og betale sædvanlige fæsteafgifter. Husmændene i Vindinge skulle arbejde en snes dage årligt på avlsgården og ”gå bud” 122 gange om året oven i fæsteafgiften. Gårdfæsterne hed o. 1800 Rasmus Nielsen og Peder Mikkelsen.

Udskiftningen

Fordelingen af den tidligere i fællesskab dyrkede jord på de enkelte gårde er skelsættende for hver eneste gårdshistorie. I 1802 færdiggjordes udskiftningskortet for

Kort over ”Vindinge Nordvest” efter udskiftningen. Øverst til venstre 25a (Tornagergård) og 24 (Stålmosegård)

Jomfruklostrets gods: Rasmus Nielsen flyttede straks sin gård ud på sin lod nordvestligst i sognet, hvor den fik navnet ”Tornagergård” efter et gammelt marknavn. Peder Mikkelsen fik sin lod norden ud fra gården, der kunne blive liggende på sin plads nordøstligst i byen. Efter mosen nordligst på lodden fik

den mange år senere navnet ”Stålmosegård”. - De to husmænd fik jord i den kile af ”Sandet”, som lå langs Sandvejens vestside (matr.nr 51 og 52).

Ved udskiftningen af Lillevangs 22 lodder 1800-1804 fik Tornagergård Lillevangs matr.nr. 21 og Stålmosegårds Peder Mikkelsen matr.nr. 16. Lodderne blev senere afhændet og indgik i to af de nyoprettede, mindre gårde i Lillevang.

Omkring 1862 blev Jomfruklostrets gårde solgt til arvefæste.

Tornagergård (matr.nr. 25, Øde Hastrupvej 12) havde efter salget af Lillevangslodden godt 6 tdr. hartkorn på 47½ td. land. I 1909 overtog Lars Clausen fra Gadstrup gården, med nye, grundmurede avlsbygninger med stråtag fra 1898 og stort nyt stuehus i tidens ”villastil” fra 1900 med skiffertag – det ligger der stadig bag haven ud mod Vindingevej. Han drev Tornagergård traditionelt med en snes malkekøer, 4-5 heste og et voksende antal svin. I en gårdbeskrivelse hedder det, at gården lå i ”det såkaldte Lillevang”, og måske har han som flere i Lillevang på den tid været vendt mere mod Roskilde, end mod Vindinge.

I 1940 blev gården og dens besætning overtaget af Carl Skovgaard Jensen fra Lillerød. Men o. 1945 hedder det, at gården blev drevet ”kvægløst med frøavl og havesager”.

Der var naturligvis stadig heste - 5 og 4 plage – men ellers kun en ko, et stk. ungkvæg, 3 svin og 2 får.

I 1960'erne ejede gårdejer Gorm Hansen Tornagergård, som med åbningen af motorvejen i 1965 afgav det vestligste hjørne af sin jord. Gorm Hansen gik hurtigt over i entreprenør-faget. Det blev i 1970 til

Tornagergård 1993, før den blev helt skjult bag bevoksningen.

”Gorm Hansen og søn”, som i 1972 forestod byggemodningen af Lønbjerg. I dag (2018) beskæftiger firmaet 60 mand.

Stålmosegårds godt 5 tdr. hartkorn og 50 tdr. land blev efter Peder Mikkelsens død videreført af enken og 1827 lovet til sønnen Henrik Pedersen. O. 1862 blev den købt til arvefæste af Anders Sørensen, som var gift med Henrik Pedersens datter. Arvefæste betød, at gården både kunne handles, belånes og deles, og var altså bortset fra visse afgifter reelt selveje. En tønde land af jorden var ”Stålmosen” nordligst i lodden, som senere gav gården dens navn. I 1891 overdrog Anders Sørensen gården til sin brodersøn, Holger Sørensen, som 1893 videresolgte den til Rasmus Poulsen.

Den 15. april 1896 købte senere sognefoged og sognerådsformand **Anders Christoffer Hansen** gården. Han var født i Roskilde landsogn på Roskilde Mark den 19. januar 1872 og gift med Ane Marie Pedersen, født i Asminderup den 6. maj 1871. Han holdt 12 køer, 6 stk. ungkreaturer og kalve og to tyre af rød dansk malkerace, 4 heste og to plage og solgte årligt ca. 35 fedesvin. Bortset fra den grundmurede, stråtede svinestald vest for den firlængede gård stod hele gården i bindingsværk med stråtag. Den blev længe blot kaldt "Christoffer Hansens gård". Som sognefoged havde Christoffer Hansen byhornet, som Gert Stærkind kan huske at have hørt brugt ved en ildebrand.

En del af Stålmosegård brændte i 1920, og bygningerne blev genopført med stråtag.

Stålmosegård set fra luften 1936-38 med stuehus mod nord før branden 1943. Vest for gården den reddede svinestald, øverst til højre et hjørne af den fritliggende trælade. Vejen er begyndelsen af Sandvejen med en stump af Ved Kirken og Stærkendevej. Ud mod vejen møddingområdet!

I 1929 blev gården overtaget af **Anton Marius Nielsen**, født i Føvling i Jylland den 15. september 1903 som søn af Morten Nielsen. Han giftede sig med Ingeborg, født den 13. september 1902 som datter af Jens Christensen i Tune, hvor Anton Nielsen havde været på Landbrugsskole 1927/28. På de 50 tdr. land var der ved overtagelsen 14 køer, 10 stk. ungkvæg, 25 svin og 4 heste. Ved 2. verdenskrigs afslutning var besætningen vokset til 18 køer, 12 stk. ungkvæg, 50 svin og 5 heste.

Stålmosegård set fra nordøst. Op over avlsbygningerne rager kirketårnet.

Forinden, i 1943, var gården brændt for anden gang, bortset fra svinestalden og en fritliggende trælade.

Stålmosegård 1996 set fra vest med lade, "svinehus" og stuehus fra krigens sidste år.

Træladen blev senere ombygget i den karakteristiske stil med grundmur nederst og træbeklædning øverst. Den blev centrum for sønnen **Axel Nielsens** handel med først

og fremmest kartofler til kunder fra nær og fjern. I krigens sidste år byggedes det nye stuehus, som stadig ligger på sin plads. Her bor i dag Axel Nielsens datter, mens Axel selv flyttede ud på en af sine første udstykninger og i dag har adresse på Skovmosevej.

Vindinge Lokalhistoriske Forening
Helge Land Hansen
November 2018